

Aan Zijne Excellentie de Gouverneur van Aruba,
t.a.v. de Minister van Financiën en Cultuur,
belast met de leiding van het ministerie van
Financiën, Economische Zaken en Primaire Sector
L.G. Smith Blvd. 76
Alhier

SECRETARIS MINISTERRAAD	
ING. 12 august 2026	VERZ.
ING. 2026	VERZ.
VOLG NO. SMR/W-626/26	

Uw brief: 28 juli 2026
Uw kenmerk: LV-26/0007
Datum: 12 augustus 2026
Kenmerk: RvA 34-26

Onderwerp: Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2027 (Landsbegroting 2027)

Naar aanleiding van bijgaand aan de Raad ter advies toegezonden ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2027, moge de Raad Uwe Excellentie het volgende berichten.

1. Algemeen

1.1 Het onderhavige ontwerp strekt tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2027. Ingevolge artikel IV.1 van de Staatsregeling van Aruba¹ wordt de Raad gehoord over ontwerpen van landsverordeningen die door de regering aan de Staten van Aruba worden voorgelegd. Aangezien de Landsbegroting de vorm van een ontwerp-landsverordening heeft, wordt ook over dit voorstel advies gevraagd aan de Raad.

1.2 Een landsverordening tot vaststelling van de Landsbegroting is een formele wet en heeft een eigensoortig karakter. De omstandigheid dat het machtigingskader prevaleert heeft consequenties voor het door de Raad te hanteren toetsingskader.²

De juridische en wetstechnische toetsing vindt in volle omvang plaats. De Raad toetst onder meer aan hogere regelgeving, zoals de Staatsregeling, alsmede aan de Comptabiliteitsverordening 1989 (AB 1989 no. 72) (hierna: CV 1989) en de Landsverordening Aruba financieel toezicht (AB 2015 no. 39) (hierna: LAft). Ook worden hierbij de afspraken die zijn vastgelegd in het Landspakket betrokken.³

Anders dan bij wetgeving in materiële zin vindt geen beleidsanalytische toetsing plaats. De formulering van de beleidsdoelstellingen voor het komende begrotingsjaar is

¹ AB 1985 no. 26.

² Zie de toelichting bij de Comptabiliteitsverordening 1989, p. 2 en 3.

³ Zie de bijlage 'Landspakket Aruba' bij de Kamerbrief betreffende het akkoord van Aruba en Nederland inzake voorwaarden liquiditeitssteun, d.d. 13 november 2020, kenmerk: 2020-0000662591.

een prerogatief van de regering, waarover tijdens de begrotingsbehandeling verantwoording wordt afgelegd aan de Staten. Wel toetst de Raad of de voorgenomen beleidsdoelstellingen op een juiste wijze in de gepresenteerde ramingen worden gereflecteerd en beoordeelt de Raad het realiteitsgehalte van de voorgestelde ramingen van de ontvangsten en uitgaven van het Land (in samenhang met de meest actuele prognosecijfers van de overige entiteiten behorende tot de collectieve sector), de (meerjarige) (financieel-economische) effecten van de ramingen, de aan te gane verplichtingen en de ontwikkeling van de openbare financiën. Ten slotte toetst de Raad of de financieel-economische premissen, waarop de begroting stoelt, valide zijn en of de voorstellen leiden tot duurzame overheidsfinanciën.

1.3 De Raad heeft kennisgenomen van de 2^e suppletoire Landsbegroting 2026. Deze wijzigingen zijn bij de beoordeling van de in het ontwerp gepresenteerde ramingen betrokken. Ook heeft de Raad kennisgenomen van het ‘Advies bij de ontwerpbegroting 2027’ van het College Aruba financieel toezicht (hierna: CAft), d.d. 16 juli 2026 (kenmerk: Cft 202600071), dat als bijlage bij het onderhavige ontwerp is gevoegd.

1.4 Volgens de toelichting heeft het opstellen van een nieuwe ontwerp-landsverordening inzake de instelling en aangelegenheden van ministeries (hierna: LIM) enige vertraging opgelopen. De regering streeft ernaar om in ieder geval voor het einde van deze kabinetsperiode een nieuwe LIM in werking te hebben.⁴

Het huidige kabinet AVP-Futuro is op 28 maart 2025 aangetreden. Zoals de toelichting ook stelt is de indeling van de ministeries overeengekomen bij de formatie van dit kabinet en vastgelegd in artikel 2A van de Landsbegroting 2026. Het verbaast de Raad dan ook dat een nieuwe LIM nog steeds op zich laat wachten. En hoewel de Raad betreurt dat aan zijn advies inzake de indeling van de ministeries geen gehoor is gegeven⁵, ziet hij verder geen belemmeringen om een nieuw LIM-ontwerp op te stellen, overeenkomstig de in artikel 2a van de Landsbegroting 2026 opgenomen indeling van ministeries.

Het is noodzakelijk dat het handelen van de ministers zo spoedig mogelijk wordt gebaseerd op een gedegen rechtsbasis, zodat de huidige regeling, waarvan al werd aangegeven, dat deze tijdelijk zou zijn, kan komen te vervallen. Met klem wordt dan ook wederom geadviseerd zo spoedig mogelijk een nieuwe LIM tot stand te brengen.

⁴ MvT, p. 21.

⁵ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening inzake de instelling en aangelegenheden van ministeries in verband met het aantreden van een nieuw kabinet (Landsverordening instelling ministeries), d.d. 29 oktober 2025, kenmerk RvA 98-25.

2. Formele toetsing van de ontwerp-Landsbegroting 2027

2.1 Met ingang van 1 januari 2024 zijn de in de LAft opgenomen nieuwe begrotingsnormen voor de collectieve sector in werking getreden.⁶ Voor het dienstjaar 2027 wordt zowel voor het financieringssaldo van het Land als voor de gehele collectieve sector een overschot geraamd. Het financieringsoverschot van het Land wordt geraamd op Afl. 84,1 miljoen, wat neerkomt op 1% van het bbp.⁷ Voor de gehele collectieve sector bedraagt het financieringsoverschot Afl. 203,4 miljoen, wat neerkomt op 2,4% van het bbp.⁸ Hiermee wordt voldaan aan de in artikel 14, eerste lid, onderdeel b, van de LAft opgenomen norm van 1% van het bbp voor het financieringssaldo.

2.2 Volgens de toelichting is het aantal entiteiten dat tot de collectieve sector behoort uitgebreid tot 34, maar vergt de operationalisering van deze uitbreiding nog nadere uitwerking.⁹ Dit belemmert de toetsing in hoeverre de collectieve sector aan de in de LAft vastgelegde begrotingsnormen voldoet. De Raad heeft al eerder gewezen op het belang van een zo spoedig mogelijke vaststelling van de collectieve sector¹⁰ en spreekt de hoop uit dat de implementatie van de nieuwe samenstelling ervan zo spoedig mogelijk zal zijn gerealiseerd.

2.3 Volgens de toelichting zal in deze regeerperiode een structurele hervorming, voortvloeiend uit het Landspakket, geleidelijk tot uitdrukking komen in de begroting.¹¹ Onder meer wordt een meer beleidsgerichte begrotingssystematiek (*policy based budgeting*) geïntroduceerd. De begroting zal in toenemende mate gebaseerd worden op beleidsdoelstellingen in plaats van uitsluitend op historische kosten.¹²

In de ontwerp-Landsbegroting voor het dienstjaar 2027 wordt verder voor het eerst onderscheid gemaakt tussen apparaatsuitgaven, beleidsuitgaven en financieringsuitgaven. Volgens de toelichting worden de Staten op deze manier in staat gesteld een duidelijk onderscheid te maken tussen, enerzijds, de uitgaven die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van beleid en, anderzijds, de uitgaven die betrekking hebben op de instandhouding van het ambtelijk apparaat en de financiering van 's Lands schuld.¹³

⁶ Zie de Landsverordening van 20 december 2023 houdende wijziging van de Landsverordening Aruba Tijdelijk Financieel Toezicht (opname nieuwe begrotingsnormen) (AB 2023 no. 67).

⁷ Zie tabel 3: Meerjarige ontwikkeling Landsbegroting, MvT, p. 10.

⁸ Zie tabel 3: Meerjarige ontwikkeling Collectieve Sector Aruba, MvT, p. 11.

⁹ MvT, p. 20.

¹⁰ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026, d.d. 13 augustus 2025, kenmerk RvA 89-25.

¹¹ MvT, p. 4.

¹² MvT, p. 4.

¹³ MvT, p. 1.

Daarnaast is in het ontwerp een artikel opgenomen waarin de beleidsuitgaven expliciet worden gepresenteerd.¹⁴ De toelichting stelt dat dit artikel een integraal overzicht biedt van de publieke middelen die worden aangewend voor beleidsactiviteiten en daarmee inzichtelijk maakt in welke mate financiële middelen worden ingezet ten behoeve van maatschappelijke doelstellingen binnen de Arubaanse samenleving.¹⁵

Ten slotte geeft de toelichting aan dat de verdere doorontwikkeling en toepassing hiervan zal plaatsvinden in de begrotingsronde voor het dienstjaar 2028.¹⁶ Vooruitlopend op deze volgende begrotingsronde maakt de Raad een aantal opmerkingen en doet enkele aanbevelingen.

2.4 Zo acht de Raad ten eerste de beleidsprioriteit ‘het vergroten van welzijn en welvaart’ nog steeds onvoldoende concreet.¹⁷ Dit maakt ook dat het moeilijk wordt concrete en meetbare prestatie-indicatoren te bepalen.

Verder omvat, volgens de toelichting, het beleidsprogramma ‘wettelijke en juridische verplichtingen’ de uitvoering van de wettelijke taken van het ministerie en de daaruit voortvloeiende juridische verplichtingen. In de toelichting staat dat de hiervoor geraamde middelen onder meer uitgaven betreffen die voortvloeien uit bestaande wet- en regelgeving, aangegane overeenkomsten, rechterlijke uitspraken en overige verplichtingen waarvoor het Land zich rechtens heeft verbonden.¹⁸ Ook dit acht de Raad onvoldoende duidelijk. Het komt de Raad voor dat de uitvoering van wettelijke taken een doorlopend gegeven is in het besturen van het Land, ongeacht de beleidsprioriteiten waar in een bepaald dienstjaar de nadruk op komt te liggen.

Ten eerste wordt geadviseerd om deze beleidsprioriteiten concreter te formuleren, hetgeen tevens het bepalen van meetbare prestatie indicatoren vergemakkelijkt. Verder adviseert de Raad te verduidelijken in hoeverre wettelijke en juridische verplichtingen als beleidsuitgaven zijn te classificeren.

2.5 Daarnaast wordt geconstateerd dat het beleidsprogramma ‘reparatietoeslag verhogen t.b.v. pensioen’ opnieuw is opgenomen onder het ministerie belast met Algemene Zaken. Niet duidelijk is hoe het nastreven van dat doel onder de verantwoordelijkheid van dat ministerie valt. Het komt de Raad voor dat dit onder de verantwoordelijkheid van de minister belast met Sociale Zaken valt.

¹⁴ Zie artikel 1, derde lid, van het ontwerp.

¹⁵ MvT, p. 1.

¹⁶ MvT, p. 2.

¹⁷ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026, d.d. 13 augustus 2025, kenmerk RvA 89-25.

¹⁸ MvT, p. 38.

2.6 Verder is het de Raad opgevallen dat voor het ministerie van Toerisme, Transport en Arbeid geen beleidsuitgaven zijn begroot. Dit verdient nadere toelichting, zeker gezien het voornemen van de regering om in het komende begrotingsjaar een aantal beleidsmaatregelen in gang te zetten, die mede onder de verantwoordelijkheid van dit ministerie vallen, zoals het reguleren van de markt voor korte termijn verhuur (*vacation rentals*).¹⁹

Wel is in de overzichten een bedrag opgenomen van Afl. 5,5 miljoen voor het Tourist Product Enhancement Fund (TPEF), met als omschrijving uitvoering beleidsprioriteiten. Deze post is echter niet opgenomen in het overzicht van de beleidsprogramma's, zoals dat is opgenomen in artikel 1, derde lid, van het ontwerp.²⁰

2.7 Onder het ministerie van Huisvesting, Infrastructuur, Interne Diensten en Telecommunicatie is een bedrag van Afl. 53,6 miljoen opgenomen voor de Dienst Openbare Werken (hierna: DOW). En hoewel ook hier de omschrijving 'uitvoering beleidsprioriteiten' luidt, is deze post niet opgenomen in artikel 1, derde lid, van het ontwerp. Het komt de Raad voor dat hiermee de jaarlijkse overdracht wordt bedoeld, die niet (geheel) aangewend zal worden voor de uitvoering van specifieke beleidsprioriteiten. Uit deze bijdrage moeten normaal gesproken ook de jaarlijkse apparaatskosten worden bekostigd.

Door in de toelichting aan te geven dat financiële uitwerking volgt binnen de betreffende begrotingsproducten²¹ blijft onduidelijk in hoeverre de DOW-bijdrage ten goede komt aan specifieke beleidsvoornemens of dat de bijdrage in zijn geheel bestemd is voor apparaatsuitgaven en om die reden niet in het overzicht van artikel 1, derde lid, van het ontwerp is opgenomen.

Dit geldt ook voor de onder de post 'Subsidies en doeluitkeringen' van het ministerie van Koninkrijksrelaties, Onderwijs, Jeugd, Innovatie en Sport geraamde bedragen voor de bijzondere onderwijsinstellingen. Zo is een bedrag van Afl. 19,1 miljoen geraamd voor de Universiteit van Aruba. Niet duidelijk is echter in hoeverre dit bestemd is voor verbeteringen van het onderwijs zoals dat als beleidsprioriteit in de algemene toelichting wordt genoemd²², of dat dit de reguliere jaarlijkse bijdrage betreft, waaruit ook de apparaatskosten moeten worden bekostigd.

Onder het ministerie van Justitie, Integratie, Openbaar Vervoer en Energie is ten slotte een overdracht opgenomen aan de Griffie van het Gerecht in Eerste Aanleg ten bedrage van Afl. 24,6 miljoen. De toelichting is echter te algemeen, zodat onvoldoende duidelijk is of de Griffie van het Gerecht in Eerste Aanleg het totaal begrote bedrag zal

¹⁹ MvT, p. 1.

²⁰ Zie artikel 1, derde lid, van het ontwerp en MvT, p. 5.

²¹ MvT, p. 57.

²² MvT, p. 30.

aanwenden voor de uitvoering van het beleidsprogramma ‘het versterken van de samenwerking en handel met Nederland, EU en Cariben’.

2.8 De Raad onderschrijft de benadering waarbij de begroting in toenemende mate wordt gebaseerd op beleidsdoelstellingen, in plaats van uitsluitend op historische kosten en dat daarbij de vraag centraal staat welke maatschappelijke doelen de overheid wil realiseren en op welke wijze de beschikbare budgettaire middelen daaraan bijdragen. Met de thans gepresenteerde ramingen en de toelichtingen daarop wordt nu nog niet in voldoende mate bijgedragen aan een scherpere focus op de te behalen resultaten en een versterking van de verantwoording over de inzet van schaarse publieke middelen, onder meer via uitvoeringsrapportages, het jaarverslag en de jaarrekening.²³ Geadviseerd wordt in de volgende begrotingsronde met de hierboven gemaakte opmerkingen van de Raad rekening te houden en ernaar te streven dat de beleidsprogramma's voldoende concreet zijn omschreven en duidelijker de daarmee gemoeide uitgaven aan te geven.

2.9 Ten slotte merkt de Raad op dat in het ontwerp een inwerkingtredingsbepaling ontbreekt en adviseert een dergelijke bepaling alsnog op te nemen.

3. Overheidsfinanciën

3.1 Bij de beoordeling van de openbare financiën is het van belang de begroting te bezien tegen de achtergrond van de economische ontwikkelingen waarop deze is gebaseerd. De economische vooruitzichten bepalen in belangrijke mate de ontwikkeling van de overheidsontvangsten, de ruimte voor overheidsuitgaven en de houdbaarheid van de openbare financiën op middellange termijn. De Raad zal daarom eerst ingaan op de economische uitgangspunten die aan de ontwerp-Landsbegroting 2027 ten grondslag liggen, alvorens de ontwikkeling van de ontvangsten, uitgaven en het begrotingssaldo te bespreken.

3.2 De economische uitgangspunten van de ontwerp-Landsbegroting 2027 sluiten aan bij de meest recente prognoses van de DEZHI.²⁴ Volgens deze prognoses bedraagt het nominale bruto binnenlands product in 2027 Afl. 8.408 miljoen, hetgeen overeenkomt met een nominale economische groei van 4,1%.²⁵ De economische groei wordt voornamelijk gedragen door een verdere toename van de toeristische export, een herstel van de particuliere investeringen en een verdere groei van de particuliere consumptie.

De Raad merkt daarbij op dat de voor 2027 geraamde economische groei van 4,1% in belangrijke mate wordt verklaard door het alsnog realiseren van investeringsprojecten die eerder voor 2026 waren voorzien, maar als gevolg van vertragingen naar 2027 zijn

²³ MvT, p. 4.

²⁴ DEZHI (2026) *Economic Outlook 2025-2027 June 2026*.

²⁵ DEZHI (2026) *Economic Outlook 2025-2027 June 2026*, p. 8.

doorgeschoven. Daarmee is een belangrijk deel van de geraamde groei incidenteel van aard en betreft deze een inhaaleffect, in plaats dat sprake is van een structurele versterking van de economische groei. De Raad acht het daarom van belang dat bij de beoordeling van de begroting en de houdbaarheid van de openbare financiën onderscheid wordt gemaakt tussen tijdelijke groei effecten en een structurele uitbreiding van het economisch draagvlak.

3.3 Uit de begroting blijkt daarnaast dat de verdere verbetering van de openbare financiën in belangrijke mate steunt op een verdere groei van de overheidsontvangsten. Voor een belangrijk deel zijn deze ontvangsten afhankelijk van de verwachte economische groei.

De Raad merkt op dat de meerjarige economische ramingen waarop de begroting is gebaseerd niet geheel consistent lijken te zijn opgebouwd. Voor de raming van het bruto binnenlands product (bbp) voor 2027 is aangesloten bij de meest recente *Economic Outlook* van DEZHI, waarin het nominale bbp voor 2027 wordt geraamd op Afl. 8.408 miljoen. Voor de jaren vanaf 2028 is de *World Economic Outlook* van het IMF van april 2026 als bron gebruikt. Hierdoor stijgt het nominale bbp volgens de begroting van Afl. 8.408 miljoen in 2027 naar Afl. 8.992 miljoen in 2028²⁶, hetgeen neerkomt op een nominale groei van 6,9%. Deze groei wijkt aanzienlijk af van de onderliggende IMF-prognose, waarin voor 2027 reeds van een hoger bbp van Afl. 8.686 wordt uitgegaan en de groei naar 2028 3,5% bedraagt.²⁷ Het lijkt er derhalve op dat twee verschillende uitgangspunten op elkaar zijn aangesloten zonder de onderliggende bbp-niveaus op elkaar af te stemmen.

Geadviseerd wordt daarom in de toelichting een nadere uiteenzetting op te nemen ten aanzien van de wijze waarop de meerjarige bbp-reeks is samengesteld en hoe de overgang tussen de verschillende prognosebronnen heeft plaatsgevonden. Zonder een consistente economische basis bestaat het risico dat ook de meerjarige ramingen van de belastingontvangsten en andere macro-economische indicatoren een vertekend beeld geven. Dit klemmt temeer nu de economische groei in 2027 volgens de DEZHI-prognoses voor een belangrijk deel wordt gedragen door het realiseren van uitgestelde investeringsprojecten, hetgeen naar zijn aard een tijdelijk inhaaleffect betreft en niet zonder meer een structurele versnelling van de economische groei impliceert.

3.4 In de toelichting wordt verder verwezen naar het IMF Fiscal Risk Assessment Tool (FRAT).²⁸ Er wordt echter niet nader ingegaan op de mogelijke budgettaire impact van belangrijke macro-economische risico's, zoals bijvoorbeeld een doorrekening van het effect van 1 procentpunt lagere toeristische groei, en een scenarioanalyse voor

²⁶ MvT, p. 10.

²⁷ IMF *World Economic Outlook April 2026, Data Explorer* [https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO\(9.0.0\)&INDICATOR=NGDP_R&COUNTRY=ABW](https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.RES:WEO(9.0.0)&INDICATOR=NGDP_R&COUNTRY=ABW)

²⁸ MvT, p. 11.

schommelingen in olieprijsen, geopolitieke conflicten of internationale recessies. Aangezien er in de toelichting melding wordt gemaakt van aanzienlijke geopolitieke en economische onzekerheden, acht de Raad het van belang dat hier in de toelichting alsnog op in wordt gegaan.

3.5 Uit het gepresenteerde *Meerjarig kader 2027-2031* blijkt verder opnieuw dat de kosten na het dienstjaar 2027 geen dalende trend zullen vertonen.²⁹ Dit wekt de indruk dat een meerjarenbeleid of een duidelijke visie op de kostenontwikkeling van het Land nog steeds ontbreekt. De Raad wijst opnieuw op het feit dat het ontbreken van een dergelijk beleid kan leiden tot onwenselijke en mogelijk vermijdbare kostenstijgingen.³⁰

De Raad blijft daarom aandacht vragen voor de geprojecteerde lange termijn ontwikkeling van de kosten.³¹ Door de regering zouden concrete stappen gezet dienen te worden om het uitgavenpatroon structureel en integraal naar beneden bij te stellen en dit in de begrotingscijfers voor 2027 en verder tot uitdrukking te laten komen.

In dit kader wordt ook gewezen op het gevaar van het verhogen van structurele uitgaven in tijden van hoogconjunctuur. Het verlagen van structurele uitgaven in minder voorspoedige tijden is aanzienlijk gecompliceerder dan het doorvoeren van verhogingen in tijden van hoogconjunctuur. In tijden van hoogconjunctuur zou het vormen van reserves in overweging genomen moeten worden, zeker om de financiële gevolgen van de toenemende vergrijzing op te vangen.

3.6 Gezien de reeds hoge collectieve lastendruk in Aruba - die vergeleken met andere landen uit de regio het hoogste is - en de druk die dit legt op de samenleving en de economie, kan een positief resultaat van het financieringssaldo niet volledig afhangen van de ontwikkeling van de middelen. De Raad wijst er wederom op, dat hij het noodzakelijk acht dat ten behoeve van solide en houdbare overheidsfinanciën de begrote uitgaven kritisch bekeken worden en hierin prioriteiten worden gesteld.³² Dit om een jaarlijkse integrale kostenreductie te realiseren.

²⁹ MvT, p. 10.

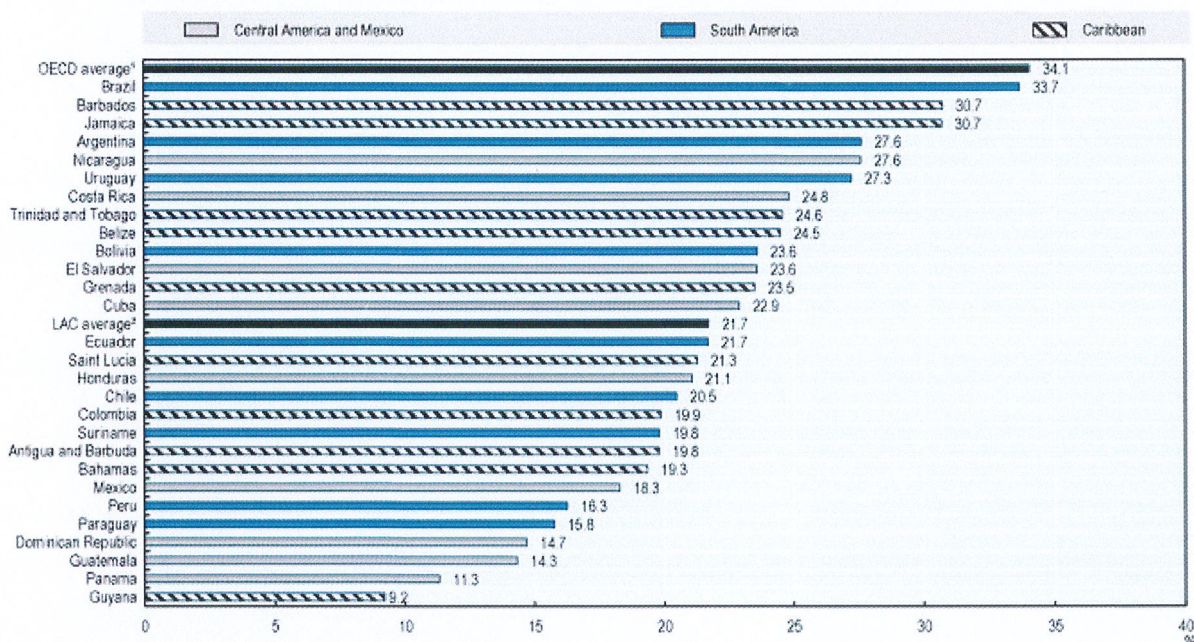
³⁰ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025, d.d. 31 juli 2024, kenmerk RvA 44-24.

³¹ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2023, d.d. 26 juli 2022, kenmerk RvA 62-22, p. 6, en het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, d.d. 2 augustus 2023, kenmerk RvA 44-23, p. 5 en 6.

³² Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2023, d.d. 26 juli 2022, kenmerk RvA 62-22, p. 6, en het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, d.d. 2 augustus 2023, kenmerk RvA 44-23, p. 5 en 6, en het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025, d.d. 31 juli 2024, kenmerk RvA 44-24, p. 10, en het

Collectieve lastendruk

3.7 In het door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) uitgebrachte rapport *'Revenue Statistics in Latin America and the Caribbean 2026'* wordt onder meer ingegaan op de ontwikkeling van de collectieve lastendruk (*tax-to-GDP*) in meerdere Latijns-Amerikaanse en Caribische landen over de periode van 1990 tot en met 2024. Deze collectieve lastendruk, ook wel belasting- en premiedruk genoemd, wordt berekend door de ontvangsten uit belastingen en wettelijke premies van de collectieve sector van een land te delen door het bbp van dat land. Onderstaande grafiek toont voor 2024 de collectieve lastendruk van de verschillende onderzochte landen uit de regio, alsmede de gemiddelde collectieve lastendruk voor deze landen (21,7%).³³

De Raad heeft voor 2024 ook voor Aruba de collectieve lastendruk onderzocht. Tabel 1 laat voor 2024 de totale collectieve lasten zien in relatie tot het bbp volgens de richtlijnen van de OECD, met een onderverdeling naar de verschillende belastingbedragen en wettelijke premies waaruit de totale collectieve lasten zijn opgebouwd. Op basis van deze cijfers komt de collectieve lastendruk in Aruba voor 2024 uit op 35,0%. Vergeleken met de overige landen in de regio die in de bovenstaande tabel worden genoemd, is de collectieve lastendruk in Aruba het hoogste. De voor 2027 begrote overschotten zijn weliswaar positief voor de financiën van het Land en de collectieve sector, maar uit de

advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026, d.d. 22 juli 2025, kenmerk RvA 89-25, p. 7.

³³ OECD (2026) Revenue Statistics in Latin America and the Caribbean 2024, p. 66.

gepresenteerde cijfers blijkt niet welke druk - in zowel absolute als relatieve zin - deze leggen op de Arubaanse samenleving en economie. Gezien het concurrentiegevoelige karakter van de toerisme-industrie, vraagt de Raad zich af in hoeverre - vanuit maatschappelijk en economisch oogpunt gezien - deze hoge collectieve lastendruk verantwoord is.

Tabel 1: Collectieve lastendruk Aruba 2024

Totale collectieve lasten		Afl. 2.578,9 miljoen	
bbp		Afl. 7.374,0 miljoen ³⁴	
Collectieve lastendruk		35,0%	
Onderverdeling ontvangsten aan belastingen en sociale premies 2024 ³⁵			
(bedragen in Afl. mln)			
Belastingen op inkomen en winst	511,8	Belastingen op diensten	279,4
Loonbelasting	264,9	Vergunningen	25,6
Inkomstenbelasting	5,5	Zegelbelasting	2,8
Winstbelasting	209,8	Toeristenheffing	84,0
Dividendbelasting	25,2	Toeristenheffing TPEF	4,5
Rente belastingvordering	6,4	Milieubelasting hotels	16,0
Omzetbelastingen	509,4	Milieubelasting verhuur voertuigen	0,0
BBO / BAVP	290,4	Dienstverlening IUD	2,8
BAZV	219,0	Toeristenheffing ATA (tourism levy)	118,6
Invoerrechten en accijnzen	391,3	Bijzondere heffing ATA (travel promotion levy)	25,1
Invoerrechten	233,9	Belastingen op bezit	146,1

³⁴ CBA (2025) *Annual Statistical Digest 2025*, Table A1.

³⁵ Het bedrag aan deviezenprovisie is afkomstig uit CBA (2026) *Annual Statistical Digest 2025*, Table C3. Het bedrag van de bijzondere heffing ATA (*travel promotion levy*) is afkomstig uit ATA *Annual Report 2024*, p. 99. De overige bedragen heeft de Raad ontvangen van de Directie Financiën.³⁶

Accijns gedestilleerd	35,0	Overdrachtsbelasting	46,5
Accijns bier	32,9	Grondbelasting	66,7
Accijns sigaretten	12,5	Motorrijtuigenbelasting	32,9
Accijns minerale oliën	77,0	Successie- /overgangsbelasting	0,0
Deviezenprovisie	73,5	Sociale premies	667,4
		Premies AZV	296,6
		Premies SVb	370,8

4 Hervormingen/Beleidsvoornemens

Noodzaak tot diversificatie

4.1 De voornemens van de regering om een daadwerkelijke transitie naar een duurzame en gediversifieerde economie te realiseren komen nog niet tot uiting in de dagelijkse praktijk.

Zoals de Raad in vorige adviezen al aangaf is deze transitie niet alleen van belang voor de ontwikkeling van de Arubaanse economie en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, maar ook vanwege de maatschappelijke gevolgen van het huidige economische model.³⁶ Aruba heeft al geruime tijd zijn *carrying capacity* overschreden.³⁷ Dit heeft negatieve gevolgen voor de natuur, het milieu, de lokale bevolking en de kwaliteit van het toeristische product zelf. In de toelichting op de ontwerp-Landsbegroting van 2026 werd nog gesteld dat een belangrijk beleidsvoornemen van de regering is om de ontwikkeling af te stemmen op wat mens en natuur kunnen dragen³⁸ en dat dit in het bijzonder betrof het voornemen om de uitbreiding van het aantal hotelkamers stop te

³⁶ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025, d.d. 31 juli 2024, kenmerk RvA 44-24 en het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026, d.d. 13 augustus 2025, kenmerk RvA 89-25.

³⁷ Zie DEZHI (2020) *National Strategic Plan 2020-2022: Nos Plan, Nos Futuro*, p. 20 en Alberts, A.J. (2020), *Small island tourism economies and the tourism area lifecycle: Why Aruba and Sint Maarten have exceeded their carrying capacity*. Uit een *tourism carrying capacity study* in Curaçao, waarvan de resultaten onlangs zijn gepubliceerd, blijkt dat ook Curaçao de grenzen van de *carrying capacity* heeft bereikt, terwijl Curaçao minder bezoekers ontvangt in vergelijking met Aruba.

Zie: <https://antilliaansdagblad.com/artikel/curacao/20260805/beheerst-curacao-zijn-groei-of-wordt-het-eiland-door-de-groei-beheerst>.

³⁸ MvT, p. 23.

zetten.³⁹ Uit de projecties van DEZHI blijkt echter dat het aantal verblijfstoeristen in 2027 naar verwachting met 2,0% zal blijven groeien, wat erop wijst dat de effecten van dit beleid slechts geleidelijk zichtbaar zullen worden.⁴⁰

DEZHI vraagt zich af hoeveel toeristische groei Aruba nog kan dragen en stelt dat Aruba in 2026 zich geconfronteerd ziet met een groeiende bezorgdheid over overtoerisme en de druk die recordaantallen bezoekers uitoefenen op de infrastructuur en het milieu van het eiland. De snelle groei van toerisme, hotels, vakantiewoningen en vliegreizen heeft geleid tot meer verkeersopstoppingen, drukte op de stranden, hogere woonkosten en een grotere vraag naar nutsvoorzieningen en openbare diensten. Er is veel discussie gaande over de vraag of de toeristische groei van Aruba de draagkracht van het eiland overschrijdt en de levenskwaliteit van de inwoners beïnvloedt. Hoewel de overheid en de toeristische sector thans zeggen voor een duurzaam en regeneratief toerismebeleid te kiezen, zou er meer aandacht moeten worden besteed aan de planning van de infrastructuur op de lange termijn. Op de lange termijn zal volgens DEZHI duurzaamheid de sleutel zijn tot de economische vooruitgang en ontwikkeling van Aruba.⁴¹

4.2 Uit de maandelijkse rapportages van de Aruba Tourism Authority blijkt dat in de eerste 6 maanden van 2026 41,5% van de toeristen in alternatieve accommodaties verbleven.⁴² De Raad adviseert om in dit kader en gezien het voornemen van de regering om de korte termijnverhuur (*vacation rentals*) te reguleren, nader in te gaan op de toename van het verblijfstoerisme in alternatieve accommodaties, de gevolgen voor de kwaliteit van het Arubaanse toerisme en de levenskwaliteit van de inwoners en in hoeverre de voorgenomen beleidsmaatregelen om verdere uitbreiding van verblijfsaccommodaties in te dammen zijn geïmplementeerd en welke financiële gevolgen deze implementatie heeft gehad of nog zal hebben.⁴³ Uit de maandelijkse rapportages van

Koopkracht

4.3 De Raad herhaalt zijn opmerking dat door de relatief bescheiden omvang van de invloed van de overheid op de totale economie de ruimte om op directe wijze substantiële koopkrachtversterking te realiseren voor alle gezinshuishoudingen beperkt is.⁴⁴ Nogmaals wordt geadviseerd om niet in de breedte te investeren met maatregelen die voor alle gezinshuishoudingen gelden, zoals een verlagingen van de accijnzen, maar te investeren in gerichte maatregelen gericht op de meest kwetsbare groepen.

³⁹ MvT, p. 51.

⁴⁰ DEZHI (2026) *Economic Outlook June 2026*, p. 25.

⁴¹ DEZHI (2026) *Economic Outlook June 2026*, p. 24.

⁴² <https://www.ata.aw/news/a-t-a-ta-comparti-resultado-di-juni-2026>.

⁴³ MvT, p. 23.

⁴⁴ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026, d.d. 13 augustus 2025, kenmerk RvA 89-25.

4.4 Daarbij onderstreept de Raad het belang van de voorgenomen invoering van een BTW-stelsel.⁴⁵ Het invoeren van een dergelijk stelsel voorkomt dat Aruba blijft volharden in een belastingsysteem dat door de cumulatieve werking van de BBO, met heffing bij invoer, zorgt voor economische verstoringen en aanzienlijke prijsstijgingen die schadelijk zijn voor de economie en de koopkracht van de consument.

4.5 En hoewel is gesteld dat gewerkt werd aan een integraal koopkrachtverbeteringsplan, waarbij de inkomenstoets wel zou worden toegepast, besloot de regering om ten aanzien van de verhoging van de reparatietoeslag per 1 mei 2025 van Afl. 250,- een dergelijke toets niet uit te voeren.⁴⁶ Dit betekent dat ondanks artikel 6 van de Landsverordening reparatietoeslag (AB 2010 no. 99), waarin is bepaald welke personen recht hebben op een reparatietoeslag⁴⁷, aan iedere AOV- en AWW-gerechtigde een reparatietoeslag wordt uitgekeerd ongeacht de hoogte van hun overige inkomen en het aantal jaren dat die persoon in Aruba is geweest voordat de pensioenleeftijd werd bereikt. De regering heeft eerder al eens aangegeven dat het financiële effect van de toepassing van een inkomenstoets naar verwachting Afl. 10,0 miljoen zou opleveren.⁴⁸

Thans ontvangt echter nog steeds iedere persoon, die is ingeschreven bij de Burgerlijke Stand van Aruba en een AOV/AWW uitkering ontvangt van de SVb, een reparatietoeslag Afl. 600 per maand⁴⁹, ongeacht de hoogte van eventueel overig inkomen. Volgens het ontwerp is een van de beleidsprogramma's voor het dienstjaar 2027 het verhogen van de pensioenen door het bijstellen van de reparatietoeslag. Voor dit programma is een bedrag van Afl. 184 miljoen geraamd. De Raad dringt er dan ook opnieuw op aan om ervoor te zorgen dat de wettelijk verplichte inkomenstoets daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden⁵⁰ Met de aanzienlijke besparingen die het uitvoeren van deze inkomenstoets zal bewerkstelligen kan extra ruimte worden gecreëerd voor koopkrachtversterking, en daarmee mede een verbetering van het welzijn en de welvaart,

⁴⁵ Zie de toelichting bij de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026 (Landsbegroting 2026), p. 39 en <https://24ora.com/habri-discusion-bek-riba-cambio-di-bbo-pa-btw/>.

⁴⁶ Zie de toelichting bij de ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsbegroting 2025, p. 10.

⁴⁷ In dit artikel is bepaald dat personen die (a) uitsluitend een pensioenuitkering ontvangen en (b) personen die een pensioenuitkering ontvangen en die overig inkomen genieten, dat tezamen niet meer bedraagt dan een bepaald bedrag, in aanmerking komen voor reparatietoeslag.

⁴⁸ Zie het nader rapport bij het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024, d.d. 29 augustus 2023, kenmerk SMR-W-443/2023, p. 48.

⁴⁹ <https://www.svbaruba.org/pensioen/ouderdomspensioen/?lang=nl>

⁵⁰ Zie het advies van de Raad inzake het amendement op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025, d.d. 20 maart 2025, kenmerk: RvA 54-25 en het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 31 maart 2025 (AB 2025 no. 7) tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2025, d.d. 11 juni 2025, kenmerk RvA 80-25.

van andere kwetsbare groepen personen. Ook zou overwogen kunnen worden om de reparatietoeslag als belastbaar inkomen te bestempelen. Dit betekent dat de groep gepensioneerden met een hoger inkomen dan Afl. 60.000 per jaar tenminste belasting gaat afdragen over de door hun ontvangen reparatietoeslag.

4.6 De recente verhogingen van de reparatietoeslag voor gepensioneerden en de verhoging van de reparatietoeslag voor werknemers met Afl. 100,- per 1 augustus 2026⁵¹ zijn daarnaast nog niet verwerkt in de Landsverordening reparatietoeslag (AB 2010 no. 99).

Naast het feit dat onduidelijk is of de stijging per 1 augustus 2026 van de bijstandsuitkering met Afl. 100,- per maand voor mensen met een beperking⁵² al is meegenomen in de voorgestelde ramingen, is het Landsbesluit bijstandsverlening (AB 1988 no. 88) nog niet aangepast.⁵³

Ook de verhogingen van verschillende vormen van bijstand voor kwetsbare gezinnen die de regering in juli 2025 aankondigde hebben nog steeds niet hun weerslag gevonden in het Landsbesluit bijstandsverlening.⁵⁴

De Raad dringt er, in het kader van de rechtszekerheid, op aan om de inzichtelijkheid in de bestaande wettelijke regelingen te verhogen door deze in overeenstemming te brengen met de praktijk.

Overheidsdeelnemingen

4.7 Ten aanzien van de deelnemingen merkt de Raad ten eerste op, dat uit het overzicht, zoals dat als bijlage bij het ontwerp is gevoegd, blijkt dat een aantal entiteiten nog steeds achterloopt met het vaststellen van de jaarstukken.⁵⁵ Dit geldt dan met name voor de entiteiten die zich in een minder rooskleurige financiële situatie bevinden. Zo is

⁵¹ MvT, p. 10.

⁵² <https://www.gobierno.aw/nl/bijstand-voor-mensen-met-een-beperking-stijgt-met-awg-10000-per-maand>

⁵³ Evenmin werd de verhoging van de bijstand met Afl. 130,- voor mensen met een beperking die op 1 juli 2024 inging verwerkt in het Landsbesluit bijstandsverlening.

⁵⁴ Zo werd de bestaande 'schooluitkering' van Afl. 220,- per kind verhoogd naar Afl. 250,- en ging het maximum per gezin omhoog van Afl. 800,- naar Afl. 1.000,-. Ook de jaarlijkse bijdrage voor schoolgeld werd verhoogd van Afl. 120,- per kind naar Afl. 250,-. De maandelijkse schooltoeslag voor gezinnen met kinderen tussen 3 en 24 jaar die voltijds dagonderwijs volgen steeg van Afl. 250,- naar Afl. 300,- per maand per kind. En, ten slotte, steeg het algemene maandelijkse bijstandsbedrag voor alle rechthebbenden van Afl. 450,- naar Afl. 600,-, <https://www.aruba.nu/nieuws/algemeen/76929/hogere-bijstand-voor-kwetsbare-gezinnen-en-scholieren>.

⁵⁵ MvT, p. 106.

bijvoorbeeld de laatst ingediende jaarrekening van Serlimar die over het boekjaar 2016, en die van Arubus NV en Post Aruba NV over het boekjaar 2019.⁵⁶

Het is niet duidelijk in hoeverre de voorgenomen hervormingen bij deze entiteiten inmiddels gestalte hebben gekregen. De voorgenomen kapitaalstorting voor Post Aruba NV roept de vraag op in hoeverre de hervormingen bij deze entiteit inmiddels tot een verbetering van het resultaat hebben geleid.

Daarnaast vraagt de Raad zich af of de overheid de uitvoering van de aan deze entiteiten opgedragen taken nog steeds in eigen hand moet houden, of dat het raadzaam is de uitvoering ervan uit te besteden.

4.8 En hoewel de prijs van olie, gezien de geopolitieke omstandigheden, nog wel enige volatiliteit zal blijven vertonen, lijken de resultaten van WEB Aruba NV daar niet langer zodanig onder te lijden dat het hanteren van de huidige tarieven voor het verlenen van publieke diensten nog gerechtvaardigd is. De watertarieven werden per 1 augustus 2022 verhoogd. Deze verhoging was volgens WEB Aruba NV het gevolg van de drastisch gestegen prijs van zware dieselolie. WEB Aruba NV ving die stijging aanvankelijk zelf op via haar reserves, maar achtte dat niet langer verantwoord.⁵⁷

Uit de op de website van WEB Aruba NV gepubliceerde jaarverslagen blijkt dat WEB Aruba NV in 2023 een aanzienlijke winst heeft gerealiseerd.⁵⁸ Ook zou die conclusie getrokken kunnen worden uit het in de toelichting opgenomen overzicht van de resultaten van de overheidsdeelnemingen. Hieruit blijkt dat de moedermaatschappij Utilities NV de boekjaren 2023 en 2024 met aanzienlijk gunstige resultaten heeft afgesloten. Een lagere waterprijs zou ook een positieve bijdrage kunnen leveren aan het herbebossingsbeleid van de regering.

4.9 Volgens de toelichting is inmiddels in het kader van het Landspakket een deelnemingen- en dividendbeleid opgesteld.⁵⁹ Onduidelijk blijft echter nog steeds wanneer dit beleid zal zijn geïmplementeerd. Daarnaast laten de invoering van de ontwerp-landsverordening Corporate Governance en het ontwerp-landsbesluit Code Corporate Governance nog steeds op zich wachten. In 2021 werd de Commissie Corporate Governance Aruba ingesteld om een Raamwerk Corporate Governance tot stand te brengen, dat erop is gericht het gehele stelsel van corporate governance van overheidsgeleide entiteiten op Aruba duurzaam op een hoger niveau te brengen.⁶⁰ De werkzaamheden van deze commissie werden al in 2023 afgerond.⁶¹ De Raad wijst op het

⁵⁶ MvT, p. 106

⁵⁷ <https://www.aruba.nu/nieuws/nieuws-op-aruba-algemeen/55164/web-aruba-verhoogt-prijs-water-toch>

⁵⁸ <https://webaruba.com/sites/default/files/pdf-files->

<upload/24%20Abbreviated%20Financial%20Statement%20incl%20reportSgd.pdf>

⁵⁹ MvT, p. 13.

⁶⁰ Commissie Corporate Governance Aruba (2024) *Eindverslag*, p. 3.

⁶¹ Commissie Corporate Governance Aruba (2024) *Eindverslag*, p. 4.

belang om het wetgevingstraject inzake de Landsverordening Corporate Governance en het Landsbesluit Code Corporate Governance thans spoedig af te ronden en deze regelingen in werking te laten treden.

Investerings

4.10 Recent werd de instelling van het Algemeen Investerings- en Ontwikkelingsfonds (AB 2026 no. 16) (hierna: AIOF) gerealiseerd. De aan de Raad ter advisering aangeboden ontwerp-begroting van het AIOF zal bij Nota van Wijziging worden aangepast en ook in de 2^e suppletoire Landsbegroting 2026 worden wijzigingen in de begroting van het AIOF voorgesteld. Daarnaast was in de aan de Raad ter advisering aangeboden ontwerp-begroting voor het AIOF geen voeding vanuit de Landsbegroting 2027 opgenomen. In het ontwerp is een raming opgenomen als voeding voor het AIOF, die opnieuw een wijziging van de begroting van het AIOF over de dienstjaren 2026 en 2027 veronderstelt.⁶²

Al deze wijzigingen komen de inzichtelijkheid in de voorgenomen investeringen van het Land niet ten goede en bemoeilijken het beoordelen van de overheidsuitgaven in samenhang en op integrale wijze. Geadviseerd wordt dan ook om zo spoedig mogelijk de investeringsagenda vast te stellen, een begrotingswijziging van het AIOF te concipiëren en daarin die vastgestelde meerjarige investeringsagenda op te nemen.

5. Totaalbeeld van de ramingen voor 2027 van het Land en de collectieve sector

5.1 De ontwerp-Landsbegroting 2027 vertoont een financieringsoverschot van Afl. 84,1 miljoen.⁶³ De in de onderstaande tabellen opgenomen begrotingscijfers voor 2026 zijn geactualiseerd aan de hand van de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026. De in de toelichting opgenomen vergelijking tussen de begrotingen 2026 en 2027 is daarentegen gebaseerd op begrotingscijfers voor 2026 waarin de meest recente begrotingswijzigingen nog niet zijn verwerkt. Hierdoor sluiten de in de toelichting opgenomen vergelijkingen en mutaties tussen de begrotingen 2026 en 2027 niet langer aan op de meest actuele begrotingscijfers. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de aan de ontwerp-begroting voor het dienstjaar 2027 ten grondslag liggende middelen- en uitgavenramingen inmiddels door de meest recente begrotingswijzigingen zijn achterhaald. Dit bemoeilijkt de beoordeling van de realiteitswaarde van de thans gepresenteerde begroting. Geadviseerd wordt de middelen- en uitgavenramingen voor het dienstjaar 2027 integraal te herzien en de begroting voor 2027 te baseren op de meest actuele ramingen.

⁶² MvT, p. 45.

⁶³ MvT, p. 10.

Ten aanzien van de ramingen van 2026⁶⁴ zijn de volgende verschillen geconstateerd:

Tabel 2: Overzicht mutaties Landsbegroting 2027 ten opzichte van Landsbegroting 2026

	Δ 2027 - 2026	Bedrag (in Afl. mln)
Financieringssaldo Landsbegroting 2026		112,1
<i>Mutaties middelen</i>	▲	5,2
<i>Mutaties kosten</i>	▼	34,1
<i>Mutaties financieringsmiddelen</i>	▲	0,9
<i>Mutaties kapitaaluitgaven</i>	▲	
Financieringssaldo Landsbegroting 2027		84,1

In de onderstaande tabel 3 worden de verschillen nader gespecificeerd:

Tabel 3: Vergelijkend overzicht Landsbegroting 2027⁶⁵

(Bedragen in Afl. mln)	Realisatie 2025 (voorlopige cijfers) ⁶⁶	Begroting 2026	Ontwerpbegroting 2027
Totale ontvangsten	1.959,8	2.031,2	2.037,3
Directe belastingen	646,2	662,0	684,5
Indirecte belastingen	896,0	903,5	929,5
Overige ontvangsten	386,0	434,6	391,3
Totaal middelen	1.928,2	2.000,1	2.005,3
Verkoop onroerend goed en grond	0,5	0,0	0,0
Lokale kredietaflossing	5,5	6,1	6,1
Vrijgekomen afschrijvingen	25,6	25,0	25,9
Totaal financieringsmiddelen	31,6	31,1	32,0
Totale bestedingen	1.674,6	1.919,1	1.953,3
Personeelslasten ⁶⁷	498,3	516,7	532,1
Goederen & diensten	195,9	241,7	290,4
Rente	295,2	295,1	293,4
Subsidies	237,0	267,0	288,2
Overdrachten	230,1	315,5	317,0
Bijdragen & afschrijvingen	171,2	189,8	195,2
Totaal kosten	1.627,7	1.825,8	1.916,3
Investerings	30,0	7,6	3,5
Lokale vermogensoverdrachten	3,9	33,7	15,5
Lokale kredietverlening	13,0	52,0	18,0
Totaal kapitaaluitgaven	46,9	93,3	37,0

⁶⁴ Voor de Landsbegroting 2026 wordt uitgegaan van de meest actuele begrotingscijfers, zoals deze worden gepresenteerd in de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026.

⁶⁵ In deze tabel staan afgeronde bedragen, waardoor afrondingsverschillen kunnen ontstaan in de tabel.

⁶⁶ Op basis van de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 19 februari 2026).

⁶⁷ Bij de personeelslasten zijn niet meegenomen: de Hoge Colleges van Staat, de DOW en de gesubsidieerde instellingen.

bbp	7.861,0 ⁶⁸		8.078,0		8.408,0	
	Bedrag	% bbp	Bedrag	% bbp	Bedrag	% bbp
Financieringssaldo	285,2	3,6%	112,1	1,4%	84,1	1,0%
Primair saldo ⁶⁹	580,4	7,4%	407,2	5,0%	377,4	4,5%
Overheidsschuld	5.079,2 ⁷⁰	64,6%	5.003,5 ⁷¹	61,9%	4.919,4 ⁷²	58,5%

5.2 Ontvangsten

De geactualiseerde begrotingscijfers laten zien dat de totale ontvangsten in 2027 ten opzichte van de meest recente begroting 2026 slechts beperkt toenemen. De totale ontvangsten stijgen van Afl. 2.031,2 miljoen⁷³ naar Afl. 2.037,3 miljoen⁷⁴, een toename van Afl. 6,1 miljoen oftewel circa 0,3%. Dit staat in schril contrast met de in de toelichting gepresenteerde stijging van Afl. 60,9 miljoen⁷⁵, die is gebaseerd op begrotingscijfers voor 2026 waarin de begrotingswijzigingen uit de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026 nog niet zijn verwerkt. Hierdoor ontstaat een wezenlijk ander beeld van de ontwikkeling van de overheidsontvangsten tussen 2026 en 2027. Tegen deze achtergrond acht de Raad het wenselijk dat de middelenramingen voor 2027 nader worden beoordeeld aan de hand van de meest actuele begrotingscijfers. Een dergelijke actualisatie draagt bij aan een beter inzicht in de ontwikkeling van de overheidsontvangsten en versterkt de onderbouwing van de voor 2027 geraamde belasting- en overige ontvangsten.

5.2.1 Belastingontvangsten

Op grond van de nu gepresenteerde ramingen nemen de voor 2027 begrote directe belastingontvangsten ten opzichte van 2026 toe met Afl. 22,5 miljoen. Deze stijging ligt voornamelijk in hogere ramingen voor de winstbelasting en de grondbelasting. Met betrekking tot de indirecte belastingontvangsten wordt een toename begroot van Afl. 26 miljoen, voornamelijk door stijging van invoerrechten, accijns minerale oliën en de BBO. In de toelichting worden deze wijzigingen niet nader toegelicht. Geadviseerd wordt dit alsnog te doen.

⁶⁸ Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 19 februari 2026), p. 5.

⁶⁹ Het primair saldo wordt gedefinieerd als het saldo van de ontvangsten minus de bestedingen, uitgezonderd de rentelasten.

⁷⁰ Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 19 februari 2026), p. 26.

⁷¹ MvT, p. 10.

⁷² MvT, p. 10.

⁷³ Voor de Landsbegroting 2026 wordt uitgegaan van de meest actuele begrotingscijfers, zoals deze worden gepresenteerd in de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026.

⁷⁴ MvT, p. 10.

⁷⁵ MvT, p. 10.

Verder is de regering opnieuw voornemens de markt voor korte termijnverhuur (*vacation rentals*) te reguleren en de naleving van de fiscale verplichtingen te verhogen met het oog op een eerlijke en effectieve belasting- en premieafdracht binnen deze sector.⁷⁶ Dit blijkt echter niet uit de in het ontwerp opgenomen ramingen voor de toeristenheffing, die overigens niet consistent zijn. Zo bedraagt de raming volgens de overzichten I en II op pagina 41 en 42 van de toelichting Afl. 97 miljoen, terwijl in het overzicht op pagina 93 van de toelichting een bedrag van Afl. 102,5 miljoen wordt begroot. In dit laatstgenoemde overzicht is verder geen rekening gehouden met de voorgestelde verhoging van Afl. 8 miljoen, die in de 2^e suppletoire Landsbegroting voor het dienstjaar 2026 is opgenomen. Zou het overzicht naar aanleiding van de 2^e suppletoire begroting geactualiseerd worden, dan zou de raming voor het dienstjaar 2027 zelfs lager komen te liggen dan het voor 2026 begrote bedrag.

Daarnaast herhaalt de Raad zijn opvatting dat de *compliance* nu al verbeterd zou moeten kunnen worden. Houders van alternatieve accommodaties zijn immers op grond van de huidige regelgeving niet alleen belastingplichtig voor de inkomstenbelasting of de winstbelasting, maar ook voor de Toeristenheffing en de Bijzondere Belasting Verblijf. Nadere regulering is hiervoor niet vereist. De Raad vroeg zich in dat kader af of een door de Aruba Tourism Authority gemaakte inventarisatie van het *vacation rental* bestand in Aruba⁷⁷ niet als uitgangspunt kan dienen voor het verbeteren van de naleving van de geldende (fiscale) regelgeving.⁷⁸

Ook vroeg de Raad zich af in hoeverre de mogelijkheden zijn onderzocht om de verschuldigde belastingen te laten innen en af te dragen door de boekingsplatformen, zoals Airbnb. Volgens de website van Airbnb moeten Airbnb-hosts in bepaalde landen de toeristenbelasting door Airbnb laten innen en afdragen. Deze mogelijkheid zou een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de fiscale compliance.⁷⁹

5.3 Bestedingen

De geactualiseerde begrotingscijfers laten zien dat de totale bestedingen in 2027 ten opzichte van de meest recente begroting 2026 met Afl. 34,2 miljoen toenemen, een stijging van circa 1,8%. Ook op dit punt is sprake van een groot verschil met de in de

⁷⁶ MvT, p. 1.

⁷⁷ *Inventory Short-Term Vacation Rentals, Report and concise analysis*, 19 december 2023.

⁷⁸ Zie ook de opmerkingen van de Raad in zijn advies inzake de ontwerp-landsverordening houdende de instelling van een publiekrechtelijke organisatie ten behoeve van een doeltreffende uitvoering van bepaalde wettelijke regelingen op het gebied van volksgezondheid en hygiëne en tot aanpassing in dat kader van de desbetreffende landsverordeningen (Landsverordening instelling Aruba Quality and Hospitality Authority), d.d. 14 augustus 2024, kenmerk RvA 33-24.

⁷⁹ In de Arubaanse fiscale wetgeving is daarvoor reeds een grondslag opgenomen in artikel 3, tweede lid, van de Landsverordening Toeristenheffing (AB 1989 no. GT 40) en in artikel 5, tweede lid, van de Landsverordening bijzondere belasting verblijf in timeshareresorts, logementen en hotels (AB 2013 no. 43).

toelichting gepresenteerde stijging van Afl. 97,9 miljoen⁸⁰, die is gebaseerd op begrotingscijfers voor 2026 waarin de begrotingswijzigingen uit de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026 nog niet zijn verwerkt. Hierdoor ontstaat ook aan de uitgavenzijde een wezenlijk ander beeld van de ontwikkeling van de overheidsuitgaven tussen 2026 en 2027. Geadviseerd wordt dan ook om ook de uitgavenramingen voor het dienstjaar 2027 integraal te herijken, zodat deze aansluiten bij de meest actuele begrotingscijfers en een betrouwbaar beeld geven van de ontwikkeling van de overheidsuitgaven.

5.3.1 Algemeen

Om een beeld te krijgen van de kostenontwikkeling over de afgelopen jaren, zijn in tabel 4 de kosten voor de jaren 2018 tot en met 2027 op een rij gezet.

Tabel 4: Ontwikkeling kosten 2018-2027⁸¹

(Bedragen in Afl. mln.)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Personeelslasten	476,4	475,1	427,7	417,8	425,7	456,8	469,1	498,3	516,7	532,1
Goederen en Diensten	189,5	176,6	182,4	180,1	185,7	195,3	197,4	195,9	241,7	290,4
Rente	221,2	229,5	234,4	242,7	245,3	263,7	311,1	295,2	295,1	293,4
Subsidie	210,9	212,9	191,9	199,3	202,8	223,1	235,8	237,0	267,0	288,2
Overdrachten, bijdragen, afschrijvingen	344,8	328,1	326,3	319,9	345,0	362,2	364,7	401,3	505,3	512,2
Totale kosten	1.443,0	1.422,3	1.362,8	1.359,8	1.404,5	1.501,2	1.578,0	1.627,7	1.825,8	1.916,3

⁸⁰ MvT, p. 10.

⁸¹ De cijfers van 2017 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2017, de cijfers van 2018 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2019, de cijfers van 2019 en 2020 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2020, de cijfers van 2021 en 2022 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2022, de cijfers van 2023 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2023, de cijfers van 2024 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2024, de cijfers van 2025 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 19 februari 2026). Voor de Landsbegroting 2026 wordt uitgegaan van de meest actuele begroting voor het dienstjaar 2026 inclusief de voorgestelde wijzigingen op de begroting 2026, en 2027 zijn afkomstig uit tabel 3: Meerjarige ontwikkeling Landsbegroting, MvT, p. 10. In de tabel zijn verder de bedragen van de als gevolg van de pandemie verleende steun- en noodmaatregelen in 2020 en 2021 niet meegenomen, aangezien dit een vertekend beeld zou geven.

Grafiek 1: Ontwikkeling kosten 2018-2027

Uit bovenstaande tabel en grafiek blijkt dat de stijgende ontwikkeling van de overheidsuitgaven zich de afgelopen jaren heeft voortgezet en dat het kostenniveau inmiddels aanzienlijk hoger ligt dan in de periode voorafgaand aan de COVID-19-pandemie. Opvallend is met name de sterke toename van de kosten in 2026. Ten opzichte van 2025 stijgen de totale kosten van Afl. 1.627,7 miljoen naar Afl. 1.825,8 miljoen, een toename van 12,2%. Exclusief de rentelasten bedraagt de stijging zelfs 14,9%. Hoewel de kostenstijging in 2027 afvlakt, nemen de totale kosten opnieuw toe met 5,0%, terwijl de kosten exclusief rentelasten met 6,0% verder stijgen. Daarmee wordt de sterke uitgavenstijging van 2026 niet teruggedraaid, maar verder bestendigd. De Raad merkt op dat de structurele groei van de uitgaven een groter financieringsoverschot, en daarmee een snellere afbouw van de overheidsschuld en een verdere daling van de rentelasten, in de weg kan staan.

5.3.2 Goederen en diensten

Uit tabel 4 van onderhavig advies blijkt dat de uitgaven voor goederen en diensten de afgelopen jaren een sterke stijgende lijn vertonen. Na een stijging van Afl. 45,8 miljoen (23,4%) in 2026 wordt voor 2027 opnieuw een toename van Afl. 48,7 miljoen (20,1%) geraamd. Daarmee stijgen de uitgaven voor goederen en diensten in de periode 2025-2027 van Afl. 195,9 miljoen naar Afl. 290,4 miljoen, een totale stijging van Afl. 94,5 miljoen of ruim 48%. De Raad merkt op dat deze uitgavencategorie daarmee één van de sterkst groeiende posten binnen de begroting vormt. Gezien het feit dat deze stijging rechtstreeks ten koste gaat van het financieringsoverschot en daarmee de ruimte beperkt

voor een verdere afbouw van de overheidsschuld en voor productieve investeringen, dringt de Raad er opnieuw op aan kritisch te bezien in hoeverre de geraamde uitgaven voor goederen en diensten kunnen worden beperkt of efficiënter kunnen worden ingezet.

5.3.3 Rentelasten

De rentelasten nemen in de ontwerpbegroting 2027 licht af van Afl. 295,1 miljoen⁸² in 2026 tot Afl. 293,4 miljoen⁸³ in 2027. Hoewel deze ontwikkeling positief is, merkt de Raad op dat de rentelasten, ondanks het geraamde financieringsoverschot en de afnemende overheidsschuld, een aanzienlijk beslag op de begroting blijven leggen.

De Raad merkt voorts op dat uit de begroting blijkt dat in 2027 voor Afl. 941 miljoen⁸⁴ aan bestaande geldleningen afloopt en zal moeten worden geherfinancierd. De wijze waarop deze herfinanciering plaatsvindt, zal in belangrijke mate bepalend zijn voor de toekomstige ontwikkeling van de rentelasten en daarmee voor de houdbaarheid van de openbare financiën.

Het CAft merkt in zijn advies op dat in de meerjarige begrotingsramingen is uitgegaan van herfinanciering tegen een rentepercentage van 6,0%.⁸⁵ Het CAft constateert daarbij tevens dat in de begroting nog geen rekening is gehouden met de financieringsmogelijkheden die de voorgenomen Rijkswet houdbare overheidsfinanciën Aruba (hierna: HOFA) kan bieden. Volgens het CAft kan benutting van deze financieringsmogelijkheden leiden tot een aanzienlijke verlaging van de rentelasten en daarmee tot extra begrotingsruimte. De Raad onderschrijft deze constatering en acht het wenselijk dat de regering in de toelichting inzichtelijk maakt welke gevolgen de mogelijke inwerkingtreding van de Rijkswet HOFA kan hebben voor de meerjarige rentelasten, de financieringsbehoefte en het financieringssaldo.

Ter illustratie van de mogelijke budgettaire effecten merkt de Raad op dat de uitstaande COVID-lening per eind 2026 naar verwachting Afl. 778,2 miljoen bedraagt. Bij de huidige rente van 6,9% resulteert dit in geraamde rentelasten van circa Afl. 53,7 miljoen in 2027. Indien voor deze lening een rentepercentage van 3,5% van toepassing zou zijn, zouden de jaarlijkse rentelasten uitkomen op circa Afl. 27,2 miljoen. Dit zou voor 2027 een indicatieve besparing op de rentelasten opleveren van ongeveer Afl. 26,5 miljoen. Hoewel de daadwerkelijke besparing afhankelijk is van de uiteindelijke financieringsvoorwaarden en het tijdstip waarop een eventuele herfinanciering plaatsvindt, illustreert deze berekening dat de financiële gevolgen van de Rijkswet HOFA

⁸² Voor de Landsbegroting 2026 wordt uitgegaan van de meest actuele begrotingscijfers, zoals deze worden gepresenteerd in de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026.

⁸³ MvT, p. 10.

⁸⁴ MvT, p. 17.

⁸⁵ MvT, p. 80.

voor de begroting substantieel kunnen zijn. De Raad acht het daarom van belang dat deze mogelijke effecten in de Memorie van Toelichting nader worden gekwantificeerd en toegelicht.

Gezien de mogelijke besparing die gerealiseerd zou kunnen worden op de rentelasten, benadrukt de Raad het belang van de totstandkoming van de (consensus)rijkswet gericht op het bereiken en behouden van houdbare overheidsfinanciën van Aruba.

5.3.4 Subsidies

Uit tabel 4 blijkt dat de subsidie-uitgaven de afgelopen jaren een structureel stijgende ontwikkeling vertonen. Na een toename van Afl. 30,0 miljoen (12,7%) in 2026 wordt voor 2027 opnieuw een stijging van Afl. 21,2 miljoen (7,9%) geraamd. Daarmee nemen de subsidie-uitgaven in de periode 2025-2027 toe van Afl. 237,0 miljoen tot een bedrag van Afl. 288,2 miljoen, een totale stijging van Afl. 51,2 miljoen oftewel ruim 21%.

5.3.5 Overdrachten, bijdragen en afschrijvingen

Reparatietoeslag

Als beleidsprogramma bij het ministerie van Financiën, Economische Zaken en Primaire Sector is een verhoging van het pensioen door bijstelling van de reparatietoeslag opgenomen. Het daarmee gemoeide bedrag bedraagt Afl. 184,7 miljoen⁸⁶, oftewel 2,5% van het BBP.

De reparatietoeslag is niet belast en wordt uitgekeerd ongeacht het aantal jaren dat het ouderdomspensioen is opgebouwd. Het valt te betwijfelen of een dergelijke regeling, mede gezien de toenemende vergrijzing, wel als houdbaar kan worden beschouwd.

De Raad herhaalt met betrekking tot deze structurele verhogingen van de reparatietoeslag zijn opmerking uit onderdeel 3.4, waarin gewezen werd op het gevaar van het verhogen van structurele uitgaven in tijden van hoogconjunctuur.

⁸⁶ MvT, p. 40.

5.3.6 Collectieve sector

Het begrote financieringsoverschot van de collectieve sector bedraagt voor 2027 Afl. 203,4 miljoen, hetgeen overeenkomt met 2,4% van het bruto binnenlands product. Hoewel daarmee wordt voldaan aan de begrotingsnormen, blijkt uit de meerjarenraming dat het financieringsoverschot van de collectieve sector geleidelijk afneemt tot Afl. 152,3 miljoen (1,5% van het bbp) in 2031. Daar staat tegenover dat de overheidsschuld volgens de ramingen verder afneemt van Afl. 4.567,9 miljoen (54% van het bbp) in 2027 tot Afl. 3.919,6 miljoen (39% van het bbp) in 2031.⁸⁷

De Raad merkt op dat de meerjarige ontwikkeling van het financieringssaldo van de collectieve sector in belangrijke mate wordt bepaald door de ontwikkeling van de financieringssaldi van het Land Aruba, de AZV, de SVb en de ATA. Opvallend is dat met name de financieringsoverschotten van de AZV en de SVb gedurende de meerjarenperiode geleidelijk afnemen. Voor de AZV daalt het overschot van Afl. 73,7 miljoen in 2027 naar Afl. 9,4 miljoen in 2031, terwijl het overschot van de SVb afneemt van Afl. 40,1 miljoen naar Afl. 10,7 miljoen. Ook de ATA laat per saldo een afnemende bijdrage aan het financieringssaldo zien.⁸⁸

De toelichting bevat slechts een beperkte toelichting op de ontwikkeling van de financieringssaldi van de afzonderlijke entiteiten binnen de collectieve sector. De Raad acht het daarom wenselijk dat de regering nader uiteenzet welke factoren ten grondslag liggen aan de afnemende financieringsoverschotten van met name de AZV, de SVb en de ATA en welke gevolgen deze ontwikkeling kan hebben voor de houdbaarheid van de openbare financiën van de collectieve sector. Daarbij verdient tevens aandacht in hoeverre het Land Aruba op termijn genoodzaakt kan zijn eventuele tekorten of verslechtingen van de financiële positie van deze entiteiten op te vangen en welke gevolgen dit kan hebben voor de houdbaarheid van de openbare financiën.

⁸⁷ MvT, p. 17.

⁸⁸ MvT, p. 17.

Tabel 5: Meerjarige ontwikkeling collectieve sector ⁸⁹

(Bedragen in Afl. mln)	Realisatie 2025 ⁹⁰	Begroting 2026 ⁹¹	Begroting 2027	2028	2029	2030	2031
Land Aruba	300,5	112,0	84,1	89,8	100,1	110,7	131,1
AZV	111,8	46,4	73,7	57,9	42,0	25,4	9,4
SVb	77,8	64,4	40,1	31,0	23,5	16,6	10,7
ATA	43,4	13,6	17,4	16,8	13,9	10,5	11,9
Serlimar	4,4	3,6	-	-	-	-	-
SEPB	0,6	3,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
UA	-0,7	-1,7	-	-	-	-	-
Uitkering van ATA aan Land	-41,1	-45,0	-11,6	-17,4	-16,8	-13,9	-10,5
Financieringssaldo	496,6	196,6	203,4	177,9	162,5	149,2	152,3
Bbp	7.861,0	8.078,0	8.408,0	8.992,0	9.305,0	9.625,0	9.946,0
Financieringssaldo als % bbp	6,1%	2,4%	2,4%	2,0%	1,7%	1,5%	1,5%
Schuld	4.997,6	4.774,8	4.567,9	4.389,2	4.223,5	4.078,8	3.919,6
Schuldquote	64%	59%	54%	49%	45%	42%	39%

Daarnaast is een begin gemaakt met een proces dat moet leiden tot interne financiering via deposito's van deelnemers van de collectieve sector.⁹² Inmiddels is besloten om de minister van Financiën en Cultuur te machtigen voor het aangaan van een termijndeposito-overeenkomst met de SVb voor een bedrag van maximaal Afl. 50 miljoen om te voorzien in de financieringsbehoefte van het Land voor het dienstjaar 2026.⁹³

Het CAft adviseerde om de overschotten bij de SVb en de AZV, met inachtneming van de wettelijke verplichting om een reserve aan te houden, aan te wenden voor schuldafbouw.⁹⁴ De Raad adviseerde om daarbij terdege rekening te houden met demografische ontwikkelingen op Aruba en de gevolgen daarvan voor de door deze fondsen aan te houden reserves. De houdbaarheid van deze fondsen op de (middel)lange termijn dient immers gewaarborgd te worden.⁹⁵ De Raad vraagt zich in dat kader af of, gezien de toenemende vergrijzing, ook is overwogen om de bij de SVb aan te houden

⁸⁹ MvT, p. 11, behalve indien anders aangegeven.

⁹⁰ Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 18 februari 2025), p. 6, 29 en 31.

⁹¹ Voor de Landsbegroting 2026 wordt uitgegaan van de meest actuele begrotingscijfers, zoals deze worden gepresenteerd in de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026.

⁹² MvT, p. 19.

⁹³ Zie het Landsbesluit Financieringsbehoefte 2026-II (AB 2026 no. 21).

⁹⁴ Cft, Advies bij het amendement op de ontwerp-begroting 2025, d.d. 17 maart 2025, kenmerk: Cft 202500031, en de Reactie op de eerste uitvoeringsrapportage 2025, d.d. 17 juni 2025, kenmerk: Cft 202500063.

⁹⁵ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026 (Landsbegroting 2026), d.d. 13 augustus 2025, kenmerk RvA 89-25.

wettelijke reserves te herzien en de bij de AZV ontstane overschotten over te hevelen naar de reserves van de SVb.

Om soortgelijke termijndeposito-overeenkomsten ook met de AZV te kunnen sluiten, of een overheveling van de overschotten naar de SVb mogelijk te maken, dient de Landsverordening AZV (AB 1992 no. 18) gewijzigd te worden. De Landsverordening AZV kent geen bepaling met betrekking tot de aanwending van de voor de uitvoering van de algemene ziektekostenverzekering beschikbare middelen. Evenmin is bepaald dat overtollige liquide middelen in het Algemeen Ziektekosten fonds worden gestort en de Landsverordening AZV kent evenmin een verplichting tot het vormen en in stand houden van bepaalde reserves. Ook een bepaling waarin is geregeld waarin de in het Algemeen Ziektekosten fonds aanwezige middelen kunnen worden belegd ontbreekt.

Daarnaast komt het de Raad voor dat het in eerste instantie van belang is, dat de AZV-premies voldoende zijn om de ziektekosten te dekken en dat in principe overschotten bij de AZV niet nodig zijn. Dit kan anders zijn als de voorgenomen invoering van een Btw-stelsel doorgang vindt.⁹⁶ De financiering van de AZV zal immers bij een invoering van een Btw-stelsel waarschijnlijk aan verandering onderhevig zijn. Het is in ieder geval aan te bevelen om ook in de Landsverordening AZV bepalingen te introduceren ten aanzien van te vormen en aan te houden reserves.

6. Schuldpositie/Herfinanciering leningen

Als gevolg van het voor 2027 begrote financieringsoverschot van Afl. 84,1 miljoen neemt de schuld van het Land naar verwachting af van Afl. 5.003,5 miljoen ultimo 2026 tot Afl. 4.919,4 miljoen ultimo 2027. Mede als gevolg van de groei van het nominale bbp daalt de schuldquote daarbij van 62% naar 59%.

Schuldpositie

Volgens het meerjarig kader zal de overheidsschuld, als gevolg van de voor de komende jaren begrote financieringsoverschotten, verder afnemen tot Afl. 4.488 miljoen in 2031. In combinatie met de geraamde groei van het bbp leidt dit tot een daling van de schuldquote van 59% in 2027 naar 45% in 2031.

Voor de collectieve sector als geheel laat het meerjarig kader eveneens een verdere daling van de schuld en de schuldquote zien. Volgens de gepresenteerde ramingen daalt de schuldquote van de collectieve sector van 54% in 2027 naar 39% in 2031. Daarmee zou de doelstelling om uiterlijk in 2040 een schuldquote van ten hoogste 50% te bereiken reeds ruim vóór dat jaar worden gerealiseerd.

⁹⁶ Zie de toelichting bij de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2026 (Landsbegroting 2026), p. 39.

Tabel 6: Ontwikkeling overheidsschuld, bbp en schuldquote 2020-2031⁹⁷

(Bedragen in Afl. mln.)	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Land Aruba												
Schuld⁹⁸	5.146	5.652	5.716	5.428	5.198	5.179	5.004	4.919	4.830	4.730	4.619	4.488
bbp⁹⁹	4.405	5.172	5.955	6.706	7.076	7.861	8.078	8.408	8.992	9.305	9.625	9.946
Schuldquote	117%	109%	96%	81%	73%	66%	62%	59%	54%	51%	48%	45%
Collectieve sector												
Schuld¹⁰⁰						4.998	4.775	4.568	4.389	4.224	4.071	3.920
Schuldquote						64%	59%	54%	49%	45%	42%	39%

De Raad acht de geprojecteerde daling van de overheidsschuld en de schuldquote positief. Niettemin dient rekening te worden gehouden met de risico's die nog steeds aan de omvang van de schuld van het Land zijn verbonden.¹⁰¹ Deze risico's betreffen onder meer de ontwikkeling van de rentestanden, de grote economische afhankelijkheid van het toerisme en de omvangrijke herfinancieringsverplichtingen. Daarnaast is de geraamde daling van de schuldquote mede afhankelijk van de realisatie van de veronderstelde economische groei en de begrote financieringsoverschotten. Tegen deze achtergrond blijft een voortgezette beheersing van de overheidsuitgaven en daadwerkelijke aanwending van de financieringsoverschotten voor schuldreductie van belang.

Herfinanciering leningen

Ondanks de geprojecteerde daling van de overheidsschuld blijft de herfinanciering van aflopende leningen een belangrijk financieel risico voor het Land. Uit de begroting blijkt dat in 2027 op twintig leningen voor in totaal Afl. 941 miljoen aan hoofdsom moet worden afgelost. Aangezien deze aflossingen slechts voor een beperkt deel uit het financieringsoverschot kunnen worden voldaan, zal een substantieel deel opnieuw moeten

⁹⁷ In deze tabel staan afgeronde bedragen, waardoor afrondingsverschillen kunnen ontstaan in de tabel.

⁹⁸ De cijfers van 2020-2022 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportages vierde kwartaal van het desbetreffende jaar. De cijfers van 2023-2024 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportages vierde kwartaal van 2024. Het cijfer van 2025 is afkomstig uit de Uitvoeringsrapportages vierde kwartaal van 2025. De cijfers voor 2026-2031 zijn afkomstig uit de MvT, p. 10.

⁹⁹ De bbp-cijfers van 2020-2023 zijn afkomstig uit CBA (2026) *Annual Statistical Digest 2025*, Tabel A1, het bbpcijfer voor 2024 is afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2024 (d.d.18 februari 2025), p. 20, het bbpcijfer voor 2025 is afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d.19 februari 2026) en de cijfers voor 2026-2031 zijn afkomstig uit MvT p. 10.

¹⁰⁰ De cijfers van 2025 zijn afkomstig uit de Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2025 (d.d. 18 februari 2025), p. 31. De cijfers van 2026 zijn gebaseerd op de meest actuele begrotingscijfers, zoals deze worden gepresenteerd in de 2^e suppletoire begroting voor het dienstjaar 2026. De cijfers voor 2027-2031 zijn afkomstig uit de MvT, p. 11.

¹⁰¹ Zie IMF (2023) *Kingdom of the Netherlands - Aruba: 2023 Article IV Consultation discussions - press release; and staff report*, p. 49. Hierin wordt gesteld dat Aruba's aanzienlijke schuldenlast en bruto financieringsbehoefte risico's blijven inhouden voor de schuldhoudbaarheid.

worden gefinancierd. De financieringsactiviteiten van het Land staan in 2027 dan ook in belangrijke mate in het teken van de herfinanciering van bestaande schuld.

De voorwaarden waartegen deze herfinanciering kan plaatsvinden, zijn rechtstreeks van invloed op de toekomstige rentelasten. Daarnaast kunnen onzekerheden omtrent de toegang tot financiering gevolgen hebben voor de kredietwaardigheid van Aruba. Een verslechtering van de kredietwaardigheid kan de toegang tot de internationale kapitaalmarkt bemoeilijken en tot hogere financieringskosten leiden.

De mogelijke financieringsmogelijkheden onder de Rijkswet HOFA zijn, gelet op de omvang van de herfinancieringsbehoefte van het Land, van bijzonder belang. Zoals in onderdeel 5.3.3 reeds is uiteengezet, kunnen lagere financieringskosten niet alleen tot een aanzienlijke besparing op de COVID-lening leiden, maar tevens tot verdere besparingen wanneer aflopende buitenlandse leningen tegen gunstigere voorwaarden kunnen worden geherfinancierd. De totstandkoming van de Rijkswet HOFA kan daarmee het herfinancieringsrisico van het Land verminderen en bijdragen aan een snellere verbetering van de schuldpositie en de houdbaarheid van de openbare financiën.

De Raad benadrukt daarom opnieuw het belang dat het Land zich blijft inzetten voor de totstandkoming van de Rijkswet HOFA en, na inwerkingtreding daarvan, de beschikbare financieringsmogelijkheden waar mogelijk benut om de financieringskosten en herfinancieringsrisico's van het Land structureel te beperken.

7. Conclusie en eindadvies

De thans gepresenteerde ontwerp-Landsbegroting voor het dienstjaar 2027 is gebaseerd op de begrotingscijfers voor 2026 waarin de meest recente begrotingswijzigingen, die in de 2^e suppletoire begroting zijn opgenomen, nog niet zijn verwerkt. De Raad heeft de ramingen geactualiseerd en zowel de ontwikkeling van de ontvangsten als de uitgaven tussen 2026 en 2027 wijken daardoor af van het beeld dat in de toelichting geschetst wordt. Geconcludeerd zou kunnen worden dat de aan de ontwerp-begroting voor het dienstjaar 2027 ten grondslag liggende middelen- en uitgavenramingen inmiddels door de meest recente begrotingswijzigingen zijn achterhaald. Dit bemoeilijkt de beoordeling van de realiteitswaarde van de thans gepresenteerde begroting. Geadviseerd wordt de middelen- en uitgavenramingen voor het dienstjaar 2027 integraal te herzien en de begroting voor 2027 te baseren op de meest actuele ramingen.

Net als vorig jaar merkt de Raad op, dat door de relatief bescheiden invloed van de overheid op de totale economie, de ruimte om op directe wijze substantiële koopkrachtversterking te realiseren over de volle breedte van alle gezinshuishoudingen beperkt is. Het ligt daarom volgens de Raad dan ook nog steeds voor de hand om niet in

de breedte, maar in de diepte te investeren, met gerichte maatregelen voor de meest kwetsbare groepen.

De Raad blijft verder aandacht vragen voor de geprojecteerde lange termijn ontwikkeling van de kosten. Door de regering zouden concrete stappen gezet dienen te worden om het uitgavenpatroon structureel en integraal naar beneden bij te stellen en dit in de begrotingscijfers voor 2027 en verder tot uitdrukking te laten komen.

De alsmaar toenemende kosten beletten niet alleen het realiseren van een groter financieringsoverschot en op die manier een snellere afbouw van de overheidsschuld en een verdere daling van de rentelasten, maar deze toenemende kosten gaan ook ten koste van de noodzakelijke investeringen voor een meer weerbare economie.

Verder is een daadwerkelijke transitie naar een duurzame en gediversifieerde economie nog niet zichtbaar. Deze transitie is niet alleen van belang voor de ontwikkeling van de Arubaanse economie en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, maar ook vanwege de maatschappelijke gevolgen van het huidige economische model. Aruba heeft al geruime tijd zijn *carrying capacity* overschreden. Dit heeft negatieve gevolgen voor de natuur, het milieu, de lokale bevolking en de kwaliteit van het toeristische product zelf.

De Raad kan zich voor het overige met de doelstelling en de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u in overweging het aan de Staten aan te bieden, nadat met het voorgaande rekening is gehouden.

De Secretaris,

mr. A. Braamskamp

De Plv. voorzitter,

drs. C. Timmer